

Gyűjtő: CSIKVÁR SZCSÉF, KNEZNY JUDIT

Gyűjtés ideje: 1966.

TART.: TU népművészeti értékelő leírásai
NEPTAN, MŰVÉSZET

17 lap

Földrajzi tartó: KAPOSVÁR

Szaktartó: XXI
XXIV
XXXIII

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LEHATÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGTSEGES LTK. 1013. az TETELÉK ALÓL

1966-05 megyei tv-veléltető körleveli

a népművészet
Néptánc Irta: Csikvári József

1013
RIPPLONNA' M
K A P O S V A R

Mi a "kitáncoltatás"?

Telefon: Postafiók 70.

Karácson a lányra valamiért haragos legény táncra kérte és barátai kíséretében az ajtóig táncoltatta a leányt. Ott aztán kiléptek. Ha megnesszele valamilyik, hogy mi készül ellene, inkább eltűnt a táncbelyről, hogy elkerülje a szégyent.

Mi a komakál?

Egy-két héttel a gyermek születését követőleg, vagy egy héttel a keresztelés után rendezték. A rendezés a keresztesszülők, a komak feladata volt. Az ünnepi ebédre a közelebbi rokonságot hívták meg és egy-két zenészt. Ebédetl vasoronig és estétl reggelig tartott a mulatság.

Mi a pincesszerzés?

Törökkeppányban farsang táján tartják, de már korábban is, amikor megforrott a pincékbe a bor. Este 7-től harmonikaszó és citeraszó mellett mulattak, táncoltak.

Mi a kanásztánc?

Kanászok, gulyások, juhászok, csikósok közös tánc, dudu vagy hosszú fenyveszóból álló zene, amelynek ritmusa egészen különböző a toborzó vagy a friss magyarétól, s hallásán szinte kénytelenek földet dobogtatni a lábakkal, mert igen jellegzetes, egyszerű taktusa van. Botot vagy fényes baltát pergetnek ujjaikkal, ijesztő gyorsasággal. Ecetot egymással dobálják, majd letessik botjaikat és átugrandozzák, majd lábai közé vett botján guggol az egyik, a másik kerülgeti, néha át is ugorják.

Mi a verbunk?

Pásztorcsküz nélkül járt kanásztánc, mulatsági tánc. A múlt század közepe táján alakult ki, amikor a pásztortáncadalom felbomlásával a parasztság is átveszi a kanásztáncot. Többféle változata van, egyes, kettős, hármás, négyes csoportos. Leggyakoribb eszköze az (veg./földre-rakott/) Szerkezete kötetlen, motivumai a régi kanásztánc-hoz hasonlóan csoportosan ismétlődnek.

Milyen csárdások terjedtek el Somogyban?

A lassu csárdás, kétféle változata van, az "egylépés" és a "kétlöpés" Utóbbi általánosabban elterjedt.

Mit nevezünk karádi rezgők?

Lényegében a csárdásnak rezgősen táncolt változata, ill. ennek egy sajátos formája.

Milyen mozgások vannak a gyorscsárdának?

"Egylépés" vergőlépés, mártogató, emelgető, szökdelő, előrevágós, kétugró, bekászás, csapás, de elsősorban a libbenő.

Mi a tánckutatóster?

Anyagrendező munka. Számbavesszi, rendszerezzi és értékeli és művészi felhasználás számára hozzáférhetővé teszi azt az anyagot, amelyet a tánckutatóknak korszerűbb kutatómódszerek alkalmazására törekvő újabb szakaszában összegyűjtött. Részletes gyűjtések, táncfilmek, irodalmi közlések, táncfényképanyag, térképezés, táncdialektus, területekről gyűjtési térképek.

Milyen művekből lehet mélyrehatóbb ismereteket szerezni Somogy néprajzáról?

Bál Mátyas: Hefitina Comitatus Limighiensis /Somogyi kötet/
Apáti Kis Sámuel: Ertékelés Somogyról
Csorba József: Somogy vármegye ismertetése /1857/
Vikár Béla: Magyar Népköltészet Gyűjtemény VI. kötet
Gyúcsi Ferenc: Csurgói gyermekjátékok
Csurgói betyárvilág
Madarassy László: Dunántúli tákrésők
Vargha Károly: Délkeleti zsala

Mi a kornósbál?

Igy nevenik a gyermekbálokat Karácson, Berzencén

Mit neveznek "máthás vasárnapoknak"?

Berzencén húsvétután első vasárnap azzal az ünneppel járták be az új fonás idejéig a fonók életét. A lányok himestojást, téli almát, narancsot, bust meg süteményt vittek az ebekendőbe kötve. A legények bort, a fonókban a lányok átadták a tojást a legényeknek, csak az a lány adta oda a kendőt is, aki már biztosan tudta, hogy menyasszony lesz. Az ajándékozás után vacsoráztak, énekelgettek, táncoltak. A tánc volt a főszerep a legények részéről az ajándékért.

Mit neveznek kendernyomásnak?

Nagyberkenyén megtilolt kenderet deszkákon a földre tették, úgy taposták nyonták, puhították a lányok este 7-től 12-ig is. A vidám énekszóra a legények is hamarosan odagyűlekedtek és kezdetét vette a beszélgetés játék. Nyomás végén a gazdák megvendégelték a lányokat. Ezután már a legények is bementek és együtt mulattak.

Mi az üvegtánc lényege?

Szenyérről származik. A táncosok igen kicsi lépéssel, talpon táncolják, s a térd állandó rugózása kíséri táncukat. S a tánc földre helyezett borosüvegek között történik.

Mi a Somogy megyei táncdallam?

Népdal, amelyet hangszeren játszik a táncos. De külön is dalolják szöveggel. Döntő szerepet játszó hangszer a dudu és a hosszú furulya. Somogy megye legáltalánosabb táncdallama a kanásznóta. Tipikus somogyi táncdal: "Húccs ki dísznő" "Húccs ki göbe".

Van kétszeres, négyszeres formája. A kanásznóta alkalmazása átterjed a verbunkra is. Megtalálható a dalokban az ősi magyar hagyományt képviselő dallamanyag.

Mi a népviselet?

Egy-néhány falu népviseleti csoportot alkot. Egyrésztük még ma is viseletben jár. Különösebben ma az időseknél tapasztalható. Főleg a férfiaknál, akik továbbra is csizmában, parasztszabásu nadrágban, kabátban járnak. Közégenként más és más népviselettel ismerkedhettünk meg.

Milyen az attalai népviselet?

Lányoknál: 15 éves korukig haját két ágba fonja, végébe szalagot köt. 15 éves kora után haját feltűzi kontyba, csillogos gyöngyös esatokkal /hajeszatokkal/ egészíti azt ki.

Eladó lányok hajadonfón járnak.

Menyecskeknél: bekötött fejjel járnak. Un. papirkontyot tűs a fejére, erre kerül a gyöngyös nagy díszes főkötő.

A lányok és menyecskék szokájaja majdnem bokáig érő, nagyon bő, hátul kissé emelt. Nagy ünnepkor fekete, vagy színes két részből szabott kötényt kötnek eléje.

Felső része a ruhának vászonból készül. Ez az alsó ing: rövid szűkujjú, kerek vagy négyzetes nyakvágású, elején félig vagy végig gombos. Az újabb ingeken színes hímzés található. A pruszlík szintén gyolcsból vászonból készült. Erre városi szabásu ujjast öltenek. Leányok viseletei föllábujáig érő gyolcs gatyá. Perítés szabással. Az ing kender-vászonból vagy gyolcsból készült. Hímzéssel díszítve.

Milyen a berzencei női viselet?

Hajukat keresztbe választják el, copfjuk van, aminek végére nagy rózsás szalagot kötnek. Főkötőjük színes kasmirkendőből készül. Az idősebbek fekete kasmirt viselnek. Ünnepi alkalmakkor selyemkontyot viselnek. A lányok pedig pántlikába fonják hajukat. Az un. "bokros üllög"-öt hordják. Bevarrott ujjú, vállfoltos kenderből. Ez bőujjú, az uj szélén csipke. Ünnepi alkalmakkor ebben a csipkébe színes szalagot kötnek. Ehhez az üllöghöz nem pruszlíkot, hanem nyakbavaló kendőt hordanak.

Ennek a kendőnek az anyaga: vékony fehér gyolcs, lyukhímzéssel, szegélyve. Négy sarkában lyukacsos fehér hímzéssel díszítve. Női ujjast vagy más néven "legénycsalogatót" az ing felett viselik. Világos selyem vagy karton mintával. A szoknya bő, amihez kötényt kötnek.

Milyen a berzencei férfi ünnepi-ruha viselet?

Kalapot hordanak rozsmaringgal. Ingük: bevarrott ujjú, vállfoltos lehajtott, szögletes galléru, bő ujjú hímzett közelébe foglalt. Ehhez mellényt hordanak. Ez fényes posztó, eleje lehajtott galléru, közepén egy sorosan "pityke" gombokkal zárult, szinoros díszítéssel. Gatyát és nadrágot egyaránt hordanak. A gatyá bő, az alja rojtosított. A nadrág vékony posztó, térdén és az ellensőjén szinorosítással díszített. Fekete oldal varrott csizma egészíti ki az öltözéket.

Mit tudunk a berzencei táncalkalmak viseletéről?

Táncélete az 1900-as években volt a leggazdagabb. Az I. világháború után hanyatlásnak indult. A 90-es években kezd színesebbé válni a női népviselet, a férfiak gatyá mellett már nadrágot is viselnek.

Mi a lényege a törökkoppányi népviseletnek a férfi és női ruháknál?

Férfi viselet: Az férfi ing dusan díszített, szabása németvállu, nyaka felálló galléros, ujjú pálya nélküli és közelével csukódik. Gatyá: anyaga pamutos kesztyűszőnyeg, alsó széle díszített. Keskeny csikkal és a végén rojttal. Mellényük fekete vagy sötétkék posztóból készül. Kalapjuk keskeny karimájú, lapos, amit virággal díszítettek. Öltözékükhöz csizmát viselnek.

Női viselet: Ingjük bevarrott ujjú, vállfoltos, nyakpántos. Ujjú végén csipkével díszített. Hátán 8 soros regzés van. Elején amely féloldala-ra gombolódik, hímzés van rádolgozva. Bekötés volt. "Slingölt pöntöket" vett magára a szoknya alá. A legfelső alsószoknya slingelése kilátszott a szoknya alól. A szoknya selyemből, atlaszból, utóbb bársonyból készült. A kendőt hátul pilléren kötötték meg, a kendő alá a homlok fölé "fejcsipke" került. Lábbelijük kötött harisnya mintával. Ehhez félmagassarkú bársonycipőt hordtak. Hétköznap pedig szines mintás tatyit.

Mi a lakodalmi tánc?

Két csoportra oszthatjuk:

- a./ lakodalmi táncok, amelyek szervesen beleilleszkednek a lakodalom menetébe.
- b./ Mutatványos és játékos táncok. Pl. a lakodalmi menettánc: /berzencei zászlóvivők tánc/
Utcái vonalásokon járják a zászlóvivők sajátos táncukat, a kendőkből és szalagokból összeállított zászlókkal a kezükben. Táncuk lényege a kanásztánc alapmotívuma, a háromlépés.

Ide tartozik a gundaasszonytánc, ami vacsora után történik, valamint a gyertyás menyecsketánc: éjjelkor a menyecskeruhába öltözött menyasszonyt mindenki megtáncoltatja, miközben a vőlegény gyertyával a kezében áll mellettük. Halításra méltó a sörpütánc. Jellemzője a kanásztánc motívumai. Ismert játékos tánc még: szebkendőtánc, sapkatánc, üvegtánc.

Mi a sörpütánc?

Törökkeppányból származik. A férfi sörpütáncával egyidejűleg az asszony üvegtáncot jár, fejére helyezett üveggel. Vidám, tréfás hangulatu. A férfi felemelt lába alatt a sörpüt egyik kezéből a másikba kapja, közben a talpával helybe topog. Az asszony pedig az üveggel táncol. Végül kezétfognak és párosan táncolnak.

Mi a vőfélytánc?

Vizvárról ered. A táncban helyben történő, haladó és forgó mozgások váltják egymást. A motívumokat laza, lefele hangszíves, ruganyos mozgás jellemzi.

Mi az a fonó, milyen táncokat és kísérő hangszereket tud felsorolni vele kapcsolatban?

Táncban leggazdagabb társas munkaalkalom. A dedának öltözött legények nótaszóval látogatják meg a fonó lányokat. Táncok: lányok a karikázót, legények a verbunkot, az ugróst pedig együtt táncolták. Jellemző még: gyors-csárdás, polka, valcer.

Kísérő hangszer: hegedű, citera, majd dudu, tambura.

Kik voltak a dedák és mi volt az a deda-lárás?

- csak férfiak, főleg legények voltak a dedák, akik a legváltozatosabb jelmezekbe öltöztek fel.
- farangi időszakban, a dedák kig gyalog, ki hosszú gólyalábakon végigjárták a falut. Minden házban berral, muzsikával fogadták őket a dedák pedig táncra perdzültek, a ház fiataljaival. Végül a háziak megköszönték a látogatást, a dedák továbbálltak, hogy máshol is megtáncoltassák a lányokat.

Mikor kezdődött a maskaralárás és milyen eredetű?

Adatközlők szerint 1900-ban és valószínűleg horvát eredetű. Erre mutat a deda elnevezés is.

Mi az a köppögő?

A köppögő szilkség-hangszer, a következőkből áll: dísznőh-lyaggal fedett tejeskőcsög, középen nádszállal. A nádszálat megnyálazott ujjakkal húzogatták, így kaptak hangot. Másutt köcsögödudának is nevezik.

Melyik időszakban élte igazi virákorát a táncólet Somogyban?

Közvetlenül a századfordulótól az első világháború végéig.

Mi az a prusslik és milyen anyagból készül?

Felsőruha, gyolcsból és vászonból készül. Keskeny vállú kivágott, kerek nyakszabású, karcsúsított. Három vagy öt gombbal záródik, általában himszett.

Mároljon fel három somogyi tánc-tájszavágot!

Karác, Szenna, Berzence, Buzsák, Szenyér, Visvár, Csököly /cigány/, Dél-Somogy /horvát/

Mi jellemzi Buzsák táncóletét?

Fonó, és a buzsaí kopogós

Somogyban hol rendezték be a vészári harcok emlékére múzeumot?

Balatonszentgyörgy Csillagvár.

Népszokások

Irta: Kuday Judit

Mivel akarják elérni, hogy az asszonynak fiú gyermeke legyen?

Mikor először leül asszonyként ura házában, kisfiút ültetnek az ülőbe.

Mit neveznek "boldogasszony ágyának" és miért?

A szülő asszony ágyát, és azért, mert a néphit szerint az áldott állapotban levő nők védőasszonya Nagy- vagy Védőboldogasszony.

Mi a "misa" és milyen babonás szokásokat végeznek vele?

A néhlepény melyet a kertben ásának el, hogy a gyermek a háshos vissza-vágyjék. Termékenyítő erőt is tulajdonítanak neki. Ha következő gyermeknek fiút akarnak körtefa, ha leánygyermeket akarnak almafa alá ásáki!

Milyen névadási szokások vannak Somogy megyében az első és a többi gyermeknél?

Az első gyermek leginkább apja vagy anyja nevét kapja, vagy a nagyszülők nevét. A többi gyermeknél a nagy- vagy a keresztcsülők, tekintélyesebb rokon, tanító, pap vagy földbírók, gyakori a szüles idejéhez közelebb naptári név, katolikusoknál a templom védőszentjének a neve, reformátusoknál bibliai név.

A néphit szerint miért nem szabad a lánynak fűtyülnie?

Mert akkor sir a Szent Mária.

Mit tud a "komatál" küldéséről?

Husvét utáni első vasárnap a lányok, néhol a fiúk is küldenek egymásnak komatálat Sonogyban. Ezt a napot "mátkáló vasárnap"-nak nevezik. A tálat egy kislány viszi és a következő szöveget mondja: "Komatálat hoztam meg is aranyostam, koma küldi komának, koma váltsa magának, ha nem váltja magának, visszaviszem komának". Édességet, narancsot, bort küldenek a tálon. Ezután komának szólítják egymást.

Hogyan nevezik a drávénti hervátok a násznagyot?

Pozovic /pozovics/

Kit neveznek "gyalogosítán"-nak?

Tisztántulon a házasságközvetítő öregasszonyokat.

Az építőáldozatnak milyen szokásai vannak a magyar néphitben?

A ház falába élő vagy leölt állatot: tyukot, kakast, kutyát tettek deszkaládikában, - vagy tejét, tejt, mézet keverték a habarcsba, vagy pézst ástak az alapba, hogy megvesztegessék a rontó erket és ne dőljön le a ház fala.

Mit tesznek az új asszonnyal vagy a cselédlánnyal, hogy a háshoz szokjon?

A tűzhely vagy kemence körül vezeti a gazdaasszony.

Szent Györgykor milyen népszokások ideje volt?

Ilyenkor szegődtek el a pásztorok. Szent Györgykor a pásztor anyai tejtét kapott a gazdaasszonytól, ahány jószágát kihajtotta, hogy olyan szép gömbölyök legyenek az állatok, ilyenkor hajtották ki először egyes vidékeken az állatokat.

Milyen alkalmakkor segítettek össze a szomszédok, rokonok, konák?

Házépítés, kukoricafosztás, tollfosztás, disznóölés, szüret, gabona-betakarítás, káposztaszézés.

Milyen babonás cselekmények ismeretesek a tehén jó tejszék előréért érdekében?

Keresztet rajzolnak az istállóra a rontás elhárítására, fohagyomával bekenik a tőgyét.

Ha véres a tej, kékre vagy kassakőre fejlik.

Fejés közben a fejés előtt hagyjon a férfi az asszonynak bókót, stb. Ha rájönnek ki a rontó, a rontószemélyt megsebesíteni vagy megfenyegetni.

Melyik napon történt a legtöbb babonás esemény a baroszi szaporodása, a bő haszna érdekében?

Luca napkor.

Hogy készül a Luca szöke? Mire használják?

Luca napkor kezdik készíteni, mindennap egy darabját készítik el. Karácsonykor lesz kész. Különféle fából készül. Aki karácsony szent estéjén elvisszi a templomba és rááll, meglátja ki a bossorkány.

Melyek a "fárjósító" napok?

Katalin és András nap.

Milyen enyédos bethlehemi játék ismeretes Lengyel-tóti és Balatonbény környékén?

Rábtáncoltató betlehem.

Milyen vásári babonás szokást ismer?

Első vevőt nem szabad elengedni. Meginduló szekér után szemóttal telt fazekat vágnak, hogy szerencsésje legyen. Az első pénzt megköpökdik, hogy "apád- anyád idejőjjön".
Nagyobb vételnél áldozást isznak, kiöntenek egy kisit a horból a földre, hogy maradjon is.

Mi a kepercésba tett tárgyak magyarázata? Mit tettek a halott mellé?

Azt hiszik, hogy halála után szüksége lesz rá. Stelfélét tettek mellé, ezenkívül kedves tárgyait, a gonosz távoltartására bibliát, olvasót. Vagy olyan tárgyakat is a sírba tettek, amely hivatott lett volna megakadályozni a halott lelkének hazajárását.

Mi a tollaspogácsa? és mikor fogyasztják?

Szilveszterkor annyi pogácsát sütnek, ahány családtag van, mindegyik pogácsába egy tollat szurnak, akié még az meghal a következő évben.

Milyen ételt szoktak ujevkor enni és milyen célból?

Lencsét, hogy sok pénz legyen.

Hogyan nevezik a farsang jellegzetes napjait?

Kövér esütörtök, farsang-vasárnap, farsang-hétfő, húshagyó kedd.

Farsang időszakában hazánk mely vidékén ismeretes ma is a jellegzetes állatalakoskodás, állatot jelképező álarcos és öltözékekkel, milyen eredetű szokás és mi a neve?

A mohácsi busójárás és délszláv eredetű.

Magyarázatok milyen szokások voltak?

Általános főregisző, lakástisztogató és termésvarázsló nap. Vetőnap borsóra, palántákra, virágokra.

Május elején mit tesznek a legények?

Májusban elmennék és mindegyik kivág egy fiatal nyárfát, feldiszíti és felállítja kedvesének a háza előtt, egyes helyeken délután csoportosan senóval elmennék a lányokkal és a legény megintécoltatja a kedvesét a fa körül. Megintálják a legényeket.

Flórián / május 4. / napjával kapcsolatban mit tud?

Flóriánt a tűz védszentjének tartották, a tisztalotára bűjtöt és körmenetet tartottak. A kéményseprők védszentje. Néhol ezen a napon nem gyujtanak tüzet, vagy nem sütnék kenyeret. A kukorica véé vetőnapja.

Bomogyban június 24-én Keresztelő Szent János / Szent- Iván / napján a fiataloknak milyen szokása volt ismeretes?

Tüzet gyujtottak és átugrálták, almát fogyasztottak.

Péter-Pál napján / június 29/ miért volt érdekes gazdasági szempontból és milyen szokások voltak?

Ekkor szakad meg a bura töve s kezdő sárgulását. Az aratás kezdőnapja. Ekkor van legjobb idő az epernek, ekkor tartják az eperszüretet. Szent Péter a halásznok védszentje, és a nyári halászási időny kezdete.

Szent Lőrinc napján milyen népszokások voltak? / augusztus 10/

Az ősz kezdőnapja. Az utolsó fürdési nap, utolsó dinnyeevő-nap, azt szokták mondani, hogy Lőrinc becsinál a vízbe meg a dinnyébe.

Soroljon fel öt néprajztudóst, akik a népszokások gyűjtésével és feldolgozásával foglalkoztak?

Szendrey Ákos, Szendrey Zsigmond, Manga János, Gönczy Ferenc, Ortutay Gyula, Boheln Géza, Solyomosi Sándor, Gunda Béla, Jankó János, "Smétör Tekla, Vajkai Aurél stb.

Mi az a "nyárszűrés"?

Disszónv gáskor a falusi legények, akik nem hivatalosak a dísznótorra, egy kihagyozott bot végére alkalmá verset szurnak és bedobják az ajtón. A vers a család tagjaira vonatkozó dolgokat tartalmaz, a házigazda levesszi a verset és helyébe köteles valamilyen husfőleséget tenni köstölónak. Visszatesnik a kapuhoz és a háziak igyekeznek elfogni a nyárszűrésdugókat.

Mondjon 5t időjárást jósoló mondókat! /nem kell szösszerint/

Katalinkor kopog, karácsonykor locsog,
Katalinkor locsog, karácsonykor kopog.
Báránnyfelhő van az égen, harmadnapra eső lesz,
Médárd napkor hogyha esik, 40 napig mindig esik.
Amilyen a Julianna, olyan a Szentgyörgy tája.
Ha a fecskék Kisasszonyra elköltöznek Gergely napra visszajőnek.
Ha jó kedvű Márton, kemény tél lesz.
Ándor-József-Benedek, szákba hossa a meleget
Simon Judás, jaj teneked póregatyás.

Mondjon néhány sort a lucanapi kótvoló szövegéből!

Luca-Luca kitty-kotty, galagonya kettő.....

Egy József, a Balaton festője egyik képének címe, amely egy kedves népszokást örökít meg

Betlehemesek

Arany balladájának címe, melynek cselekménye egy közös társas munkán játszódik?

Tengeri-hántás.

Kodály Zoltán operája, melynek címében is egy közös társas munka foglal-
tatik?

Székelyfő.

Népi díszítőművészet

Sonogy megyében milyen népi hímzések váltak közzismertté a századforduló-
tól napjainkig?

A bussáki szines lapos hímzés és a rátétes, a törökkoppányi és karádi
fehér hímzés /lapos és lyukhímzés/ és a balatonendrési csipkeverés.

Sonogy megyében milyen ruhadarabokat hímiztek fehér hímzéssel?

Főként az ünnepi férfifingek elejét, gallérját és kézelőjét, ezenkívül
kesskenőt, kendőt, sifon pöntölt, pruszlit.

Mit tud a balatonendrési csipkeverésről?

Nem régi eredetű, Kayer Ede református lelkész honosította meg az
1906-8-as években. Fellendülésének magyarázatát az akkoriban megindult
balatoni idegenforgalom nagymértékű fejlődése adja, mint a bussáki
hímzését is. Volt olyan idő, amikor 1200 munkásné dolgozott és már kül-
földi exporttal is díszkedhettek.

Ki volt a karádi hímzés nagy népszerűsítője?

Tautner Ilona karádi tanítónő, aki a 20-as években összevásárolt a karádi asszonyoktól sok hímzett férfi vászoningot, kikérte a népi mintaneveket, ezeket a mintákat celofánra festette rá és e népies mintákat komponálta meg abroszra, szalvétára, könyvbőrítőre, tálra, kendőre. Megszervezte az asszonyokat és a téli időszakban előadásra hímes-tek.

Hazánk melyik vidékén a legelterjedtebb a népi keresztöltés és hímzés?

Borsod megyében a tiszaháton.

Mi a keresztes?

A keresztesmunka eszköze, a tilón és vágón megtört kereszteseket fésülik vele, formája: egy talpa rögzített szőgróza.

Mi az a "selyemvászor"?

Gyári pamutból pamut szövőszéken készült vászón, szála és felvetője is gyári pamut.

Milyen vásznat szoktak leginkább színes szövött szíttal, vagy mintával díszíteni?

A finomabb keresztesvászont, felesvászont, lenvászont vagy pamutvászont.

Somogy megye mely községeiben készítik a nők ingjének ujját szőttes-
bél?

A drávaszenti horvát községekben, az ing neve "onkave".

A cifraszűtőket mivel díszítették?

Régebbi a színes selyemszállal való "szürhímzés", újabb a színes posztó rátét, szokták kombinálni a kettőt.

A somogyi faragópángtárok közül kik voltak és ma kika leghíresebbek?
/összesen ötöt mondjon/

id. Kapoli Antal /+/ Somogyhárság,
Ifj. Kapoli Antal Dőcspuszta
Tóth Mihály Juhász Felsőszeged
Boszkovics János /o/ gulyás Buzsák
Eálmán István Balatonfenyves
Jánosikity István Öreglak
Nagy Ferenc Tab,
Varga László Somogyjád,
Lacsa Ferenc Kisbárpusztá
Kara Lajos /+/ Buzsák stb.

Mi a tükörfa?

Faragott díszű tükörtartó fából.

Milyen háznemzeti tárgyaikat díszítették a pásztorok?

Bot /karpó, fekos, osterayél, sötébot/, ivókobak, tükörtartó, borotva-tartó, gyufatartó, sótartó, paprikatartó, furulya, kürt, óraláncdoboz, löportartó, gatyamadrághuzó, bárányjel, ezenkívül asszonyoknak fogas, kendőtartó, mosófa, vetélő, doboz, kanáltartó.

Milyen pásztorfaragási technikák ismeretesek?

Vésés, spanyolosás, karcolás, domboru faragás, csémt vagy főmbetét.

Mi az a sajátos dunántúli pásztorfaragási technika, ami nem található még hazánk más területén, és melyik időkben volt szokásban?

A spanyolosás, amely azt jelenti, hogy a faragott vályatokba puha színes spanyolviaszt nyomoltak. A spanyolosási technika a XIX. sz. első felében volt legelterjedtebb.

Hazánk mely vidékének pásztorfaragási híresei még Somogyon kívül faragásukról?

A bakonyi, felvidéki és erdélyi pásztorok s általában a déldunántúli pásztorok.

Mit jelent az a somogyi szó "giga"?

A giga tejárfestő szerzsám, egy botocska, végére cipőfűző vége van kötözve, - ezt olvasztott méhviasszal mártják és ezzel írják a mintákat a tejárra.

Mi az "íróka"?

A cserépedények mintázó, cifráló eszköze.

Mi volt a leggyakoribb módja a cserépedények értékesítésének?

A terménnyel való cserre, elsősorban gabonáért.

Hondjon s fajta edényt, amelyet készítettek a fazekasok?

Tányérok, tálak, tepsik, poharak, fazekak, kőpülő, mosár, virágcserep, borostancsó, vizeskorsó, szűrőtál, tarkedlisütő, tejcsfasók, zsírosbűdön.

Hol voltak Magyarországon híres fazekas-központok?

Soroljon fel nyolcat!

Hódmezővásárhely, Hódudvar, Mezőtur, Tiszafüred, Mohács, Csákvár, Simeg, Szekszárd, Szekes, Siklós, Baja, Kaposvár, Hedrehely, Nagyatád, Szigetvár, Kanizsa, Tata, Zircvölgy, Gőmör, Gyöngyös-Pásztó, Sáross-patak stb.

Milyen díszítési módok lehetnek eszerpedényen?

Soroljon fel négyet!

Domborműves, vésott, irókás, esztes, kanállal üntött, ujjhegyvel rajzolt, cirókás, fésűs.

Mi a csalikorsó? Írja és rajzolja le!

A csalikorsó úgy van elkészítve, hogy csak úgy lehet zavartalanul inni belőle, hogy több lyukja közül egy bizonyos lyukját be kell fogni és csak egyik lyukon lehet inni, különben a bor kiömlik.

Mely községeket névviselése volt a lemevszentesebb Szomogyban?

Csököly, Szenna, Karád, Törökkoppány, Buzsák, Csurgónagymarton, Alsók, Darány és a Dráva menti horvát községek: Potony, Lakócsa, Szentborbás, stb.

Magyarázatok a régi csökölyi asszonyok milyen viseletben voltak?

Sáfránnyal sárgított lenvászon öltözkében: ing, szoknya, kötény, főre-
vető.

Soroljon fel Szomogy megyén kívül, a jelenlegi Magyarország határain belül 5 jellegzetes magyar népviseletről híres vidéket!

Sárkőz, Palóc föld, Meszkővesd, Ormányság, Kalocsa, Kapuvár, Körösménfő
stb.

Milyen volt a régi pásztorviselet Szomogy megyében?

Vidékenként eltérések vannak, de a régi pásztorviselet bizonyos fokig mindenütt különbözik a gazdák viseletétől, ezt az egyes pásztor-
góriákat /juhász, gulyás, csikós, kanász/ is meg lehetett különböztet-
ni egymástól viseletük alapján. A viselet legfontosabb darabjai: vá-
szoning, vászonból bőgatya, mellény, dolmány, szűr, csizma, vagy bocs-
ker, kalap, tarisznya, pásztorbot.

Milyen népviseleti darabra, jelenségre utal a következő somogyi népdal első sora?

"Két olva van a szűröm ujjába,
Válogat a legény a lányba,
Úgye még a válogató fenye
Ha nincs módja, mit válogat benne!"

A dal első sora a jellegzetes szántuli cifra szűrre utal, amely rövid és befesekelt ujjú. A pásztorok apróbb hásszálati tárgyaikat, pénzű-
ket a szűr ujjában tartották. Csak ilyen ujjban volt lehetséges pl.
alkát tartani.

Mi az a "tikla"?

Vászonszoknya parasztvászonból, felső szoknyának, vagy alsószoknyának is hordják. Az Ormánságban, de Délsonogyban is ismerik ezt a kifejezést a szóbanforgó ruhadarabra.

Mihélt lehet megismerni, hogy hány éves asszonnyal van dolgunk, népviseletes helyen?

A ruha színe /főként a kötény, szoknya és kontyuszalag színe/ kb 10 évenként változik.

Rajzoljon le pászterfaragáson található "szegélydíszet!"

Rajzoljon le karádi "rozmaringos" hímzés-mintát!

Rajzoljon le néhány /3-4 darab/ népi tejéshímzés mintát!

Rajzoljon le egy barakkos faragott népi szókhátat!

Ismerjen át találót, akik a népi díszítőművészet egyes ágaival foglalkoztak! és mondja el ki mivel foglalkozott?

Hermann Ottó, Madarassy László, Wanga János, Hófer Tamás /fafaragás/
Csiffy István, Pál Béla, Palotay Gertrud, Kressz Mária /népviselet/
Kiss Lajos /kerámia/ Varga Marianna /népviselet.

Népköltészet

Melyek a népköltészet lényeges vonásai?

Dolgosó osztályok és rétegek költészete / a feudalizmus korszakától kezdve, ezek elnyomott osztályok/ leginkább szóbeli költés útján terjed közösségekben, szóbeliségnek megfelelően a változtatásnak szöves lehetősége van, a közösség hagyományá erős befolyással van, de hagyományon belül az előadó egyéniségének fontos szerepe van.

Melyek a népköltészet jellegzetes műfajai?

Köszönés, találós kérdés, népdal, népballada, népmese, monda, drasztikus népmesék, gyermekdalok, gyermekjátékok.

Mi azek az 1917-ben megindult magyar folklórvizsgálatok a címe, amelyben többek között népviseletesi svájtozások is megjelentek?

Tudományos Gyűjtemény.

Kinek a szerkesztésében és előszavával, értékelésével jelent meg az 1970-es évek nagy gyűjtésének eredményeként a gyűjtött anyag egy része 1976-78-ban és milyen címmel?

Erdélyi János : Népdalok és mondák.

Ki gyűjtötte Erdélyben a Vadrózsák című kötet népköltészeti anyagát?

Kriszta János unitárius püspök

Ki írta le és adatta ki kis kiegészítésekkel gyermekkorának meséit?

Arany László

Milyen st. olyan kutatót, akik a XX-ik században főként a magyar népköltészet gyűjtésével foglalkoztak?

Vikár Béla, Berze Nagy János, Gönczy Ferenc, Ortutay Gyula, Végő Linda, Selymossy Mándor, Mészegi Vilmos, Kovács Ágnes, S. Dobos Ilona, Manga János stb.

Melyik magyar néprajzi kiadványsorozat mutatja be az 1940-es évektől egy-egy jelentős nevesítő eredményt, a nevesítő eredmények címszóval?

Új Magyar Népköltési Gyűjtemény, ebben többek között Ortutay: Fodics Mihály mesél, Bánó János: Baranyai népmesék, Dégh Linda: Kakasdi népmesék, Kovács Ágnes, Kalotaszegi népmesék stb.

Ki gyűjtötte és dolgozta fel egy kisbajomi nevesítő anyagát? és mi ennek a címe?

S. Dobos Ilona: Egy somogyi parasztesalád meséi 1962.

Melyik XX. századi magyar irodalomtörténész foglalkozott az irodalmi népiesség kérdéseivel?

Horváth János

Milyen népköltészeti termékeket gyűjtött és dolgozta fel Duganics András?

Köszmondásokat.

Esokonainak melyik művében szerepel egy népmese?

A Tempefőiben Szuzsair meséje

Melyik angol népballada gyűjtemény volt Arany Jánosra hatással?
Percy pliosók gyűjteménye a XVIII. században.

Népköltészetünk milyen magyar történelmi hősekről tud a legtöbbet?
Mátyás király, Kossuth Lajos, Rákóczi, Esze Tamás, Rudolf trónörökös stb.

Hóvazsrint emlitsen St híres betvárt, akiről a legtöbbet tud a magyar néphagyomány?

Róssa Sándor, Sobri József, Angyal Bandi, Patkó Bandi, Patkó Pista, Savanyu József, Vidróczki, Seta Pista, Bödő Bence, Bogár Imre, Juhász András, Goszten József.

Milyen korra utalnak a következő szólások: "Hátrakötöm a sarkadat", "Körömszakadtáig tagad"?

A középkori kínzásokra, rabvállalatásokra.

Bartók Béla milyen meséket zenésített meg?

Péből faragott királyfi, s a Kékszakállu herceg vára.

Milyen fogulák, állandó kifejezések vannak a magyar népmesékben?

Egyszer volt, hol nem volt.... Addig éltek, míg meg nem haltak.... Mentek-mendégéltek... Egyik szavam a másikba ne ültsem... Hol jár, ahol a madár se jár... Szerencséd, hogy öreganyádnak szelítettél... A napra lehetett nézni, de rá nem...

Milyen alkalmak voltak a parasztok életében a mesemondásnak?

Fonó, kukoricafosztás, tollfosztás, dohányssimítás, állatok őrzése stb.

Melyik régi típusú népballadában szerepel az a népmesei motívum, hogy a fehér kendő véressé válik, azaz jelsi a bajt?

Kádár Katában.

Mondjon el egy népballadát, vagy egy gyerekjáték szövegét /ha lehet dallammal/

Melyek a magyar népballadák formai sajátosságai?

Dramai szerkesztésmód, drámai párbeszédok, fokozás, esetleg hámas ismétlődés pld. háromszori ébresztgetés, váratlan helyzetek, kevés jelső, de többnyire állandó jelsők használata, sok ige, betűrim, gondolatritmus, ismétlődő sorok, sokszor refrén.

Mondjon két olyan népdalját, amelyeken nyilvánvaló, hogy a szerep-
nemek tragédiájának oka a társadalmi különbség?

Kádár Kata, A halálra táncoltatott lány.

A csóplógép szerepe az egyik újkori balladánkban, amely az egész or-
szágban elterjedt? Miroli szól ez a ballada?

A csóplógép "dobjába" esett lányról.

Zsalici község neve szerepel egy népdalban, énekelje el a daldalt!
A szennai lipisen, laposon

Melyik népi gyermekdalban mutatható ki a sámánizmus nyoma?

Gólya-gólya-gilice című dalban, ahol is a gyógyítást sippal-dobbal-
nádihegedővel kívánják elvégezni.

Ki gyűjtötte össze a somogyi gyermekjátékokat, elmondja gyűjtési mód-
szerét?

Göndöcsy Ferenc gyűjtötte, gyűjtésében segítségére voltak a megye peda-
gógusai. A játékok dallamát nem gyűjtötte össze következetesen és a
nyelvjárási lejegyzése nem pontos.

Melyik vidéken a leggazdagabb az agrársocialista mozgalom népköltészeté?
Békés, Csöngrád, Szabolcs megyében, Bodrogközben.

Ki közvetítette először a Mátyás mondákat az írott irodalomban?
Heltay Gáspár.

Melyik külföldi zeneszerző zenésítette meg az "Okos lány meséjét? Milyen
felvonás az opera?

Kárl Orf, egy felvonásos opera

Mondja el az aprószenteki korbácsolás szövegét!

"Frisz légy, jó dolgos légy, jó sütő-főző légy, jó szűs-fonó légy,
beteges ne légy, porzavás ne légy, keléses ne légy stb."

Mondjon két olyan közmondást, ami tanácsot tartalmaz!

Járt utat járatanért el ne hagyj! Lassan járj tovább érsz, többet
összel mint erővel, stb.